

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Министерство на земеделието и храните

Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол

ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА СЪСТОЯНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА ЗЕМЕДЕЛИЕТО (АГРАРЕН ДОКЛАД) 2024

I част (материали за раздел А на доклада)

Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол е второстепенен разпоредител с бюджетни средства към Министерство на земеделието и храните, създадена с ПМС № 203 от 10 ноември 1999 г.

Агенцията извършва дейностите, предвидени в Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни, Закона за посевния и посадъчен материал (ЗППМ), сертифицира и контролира производството на хмел и продукти от хмел в съответствие с правото на Европейския съюз (ЕС) (Регламенти 1850/2006/ЕС и 1234/2007/ЕС) и е контролен орган по чл. 115 от Закона за генетично модифицираните организми (ЗГМО).

Агенцията е национален орган по отношение прилагането на схемите за семена на Организацията за икономическо сътрудничество и развитие (ОИСР/ОЕСД).

По Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни агенцията извършва експертиза по същество за различимост, хомогенност и стабилност на новите сортове растения въз основа на която Патентно ведомство издава сертификат за правна закрила.

Администрацията на Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол е организирана в една обща и една специализирана дирекции:

- Дирекция „Административно и финансово обслужване“
- Главна дирекция „Сортоизпитване, апробация и семеконтрол“

За да отговори на очакванията на клиентите за предоставяне на административни услуги, при спазване на най-високи професионални стандарти, агенцията е акредитирана и има реално действащи системи за качество по ISO стандарт 9001:2015 и по стандарта на Международната асоциация на сementesващите лаборатории (ISTA). Агенцията е оправомощена от Европейския офис за сортовете растения (ЕОСР/СРВО) да извършва експертиза от негово име за различимост, хомогенност и стабилност на нови сортове, за предоставяне на правна закрила в ЕС.

Законът за посевния и посадъчен материал и наредбите към него въвеждат в националното законодателство изискванията на единадесет търговски директиви на ЕС за сектора. Предвидените в законодателството дейности бяха извършени в определените срокове и обем, както следва:

• Отчет и анализ за дейността на Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол за 2023 година

Хармонизиране на националното законодателство със законодателството на ЕС в областта на семената и посадъчния материал.

Актуализирани бяха подзаконовни нормативни актове за семена и посадъчен материал, транспониращи директиви за изменения и допълнения на основни директиви на ЕС. Бяха подготвени и публикувани наредби за изменение и допълнение на действащи наредби, бяха разработени специализирани вътрешни нормативни документи, като методики за изпитване за различимост хомогенност и стабилност (РХС) съобразно

техническите протоколи на ЕОСР и UPOV, методики за изпитване за биологични и стопански качества (БСК).

При подготовката на промените в законодателството бяха спазени предвидените в Плана за действие срокове за хармонизиране на националното законодателство с европейското в областта на семената и посадъчния материал.

Бяха подготвени и обнародвани в ДВ следните нормативни актове:

- Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 75 от 2006 г. за определяне на условия и списък с изисквания за здравно състояние на размножителния материал от декоративни растения (обн., ДВ, бр. 44 от 2023 г.);
- Наредба № 7 от 2013 г. за условията и реда за сортоизпитване, признаване, вписване и отписване на сортовете растения във и от Официалната сортова листа на Република България (обн., ДВ, бр. 28 и бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 70 от 2006 г. за въвеждане на изисквания към етикета или документа, издаван от производителя на размножителен материал от декоративни растения (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 5 от 2005 г. за необходимата земя, условията за отглеждане на културите и техниката за сортоизпитване, за реда за издаване на разрешения за сортоизпитване за биологични и стопански качества и за издаване на удостоверения за сортоизпитатели (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 77 от 2006 г. за признаване за вписване на нови сортове земеделски растителни видове, сортове за консервация, сортове за съхранение и сортове, развити с цел отглеждане при специфични условия, в Официалната сортова листа на Република България и Общия каталог на държавите-членки на ЕС (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 19 от 2004 г. за производство и търговия на посадъчен материал от зеленчукови култури (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 29 от 2004 г. за производство и търговия на посевен материал от тютюн (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 80 от 2006 г. за производство и търговия на размножителен материал от декоративни растения, извършвана между държавите-членки на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 24 от 2004 г. за производство и търговия с посевен и посадъчен материал от медицински и ароматни растения (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 12 от 2007 г. за процедурите по сертификация и/или одобрение на произвеждания и търгуван посадъчен материал от групите земеделски растения – овощни, лоза, декоративни и зеленчукови видове (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 8 от 2007 г. за процедурите по сертификация и/или одобрение на произвеждания и търгуван посевен материал от групите земеделски растения – зърнени, маслодайни и влакнодайни, фуражни, зеленчукови, картофи и цвекло (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 4 от 2011 г. за реда и условията за провеждане на конкурси за полски инспектори (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 95 от 2006 г. за търговия на лозов посадъчен материал (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 3 от 2010 г. за търговия на овощен посадъчен материал и овощни растения, предназначени за производство на плодове на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 44 и 100 от 2023 г.);
- Наредба № 96 от 2006 г. за търговия на посевен материал от зеленчукови култури на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 21 от 2007 г. за търговия на посевен материал от зърнени култури на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 16 от 2008 г. за търговия на посевен материал от картофи на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);

- Наредба № 100 от 2006 г. за търговия на посевен материал от маслодайни и влакнодайни култури на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 99 от 2006 г. за търговия на посевен материал от фуражни култури на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 98 от 2006 г. за търговия на посевен материал от цвекло на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.);
- Наредба № 8 от 2013 г. за условията и реда за одобряване и издаване на разрешения за вземане на проби от семена от физически лица (пробовземачи) и за условията и реда за одобряване на лаборатории за извършване на лабораторни анализи за посевни качества на семената и на лаборатории за определяне здравето състояние на семената и посадъчния материал. Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 21 от 2007 г. за търговия на посевен материал от зърнени култури на пазара на Европейския съюз (обн., ДВ, бр. 100 от 2023 г.).

Подобряване обслужването на физически и юридически лица и облекчаване достъпа до административни услуги

За да отговори на очакванията на клиентите за предоставяне на административни услуги, при спазване на най-високи професионални стандарти, агенцията е акредитирана и има реално действащи системи за качество по ISO стандарт 9001:2015, по стандарта на Международната асоциация на сесметстващите лаборатории (ISTA) и от ЕОСР.

Агенцията е сертифицирана и има реално действащи системи за качество по **ISO стандарт 9001:2015**. През месец юни 2023 г. беше проведен периодичен външен одит на внедрената в агенцията система за управление на качеството от външна сертифицираща фирма. Констатациите от одита показваха, че основните дейности в агенцията се извършват в съответствие с вътрешните процедури, методики и инструкции, и с изискванията на релевантния стандарт, закони и нормативни изисквания. Резултатите от одита потвърдиха ефективността на внедрената система за управление, което гарантира, че агенцията е в състояние да постига определените цели и да спазва приложимите закони, регулаторни и договорни изисквания. Одитът завърши успешно, като сертификатите за съответствие са преиздадени с нова валидност, като продължение на настоящите сертификати.

Системата за управление на качеството по изискванията на международен стандарт **ISO 9001:2015** допринесе за:

- изграждане на стабилна основа за инициативите за устойчиво развитие на агенцията;
- усъвършенстване и подобрене проследимостта на процесите в агенцията;
- засилване вътрешния контрол при изпълнение на процесите;
- подобряване способността на агенцията да предоставя услуги, съответстващи на изискванията на гражданите и на приложимите нормативни актове;
- повишаване компетентността на служителите, а от там и ефективността при обслужване на гражданите;
- утвърждаване на ИАСАС, като добър партньор, предлагащ качествени услуги, основани на принципите на законност, достъпност, отговорност и ефективност;
- укрепване на позициите на агенцията пред други междуведомствени и международни институции и организации.
- овладяването на рисковете и използване на възможностите, което създава основата за повишаване на ефикасността на системата за управление на качеството, за постигане на по-добри резултати и предотвратяване на негативни последици.

За изучаване удовлетвореността на гражданите на достъпни места в териториалните звена и в централно управление са поставени анкетни карти. Резултатите от анкетирането подпомагат предприемането на действия за подобрене на обслужването.

С цел постигане на прозрачност в административното обслужване, агенцията публикува на интернет страницата си пълен списък на всички извършвани административни услуги и изискванията за документи, предоставяни от клиентите и по електронен път.

Администриране на държавна помощ

През 2023 г. агенцията продължи да администрира предоставянето на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал, по силата на сключен договор между ДФ „Земеделие“ и ИАСАС.

През 2015 г. Министерството на земеделието и храните в изпълнение на Програма на правителството за стабилно развитие на Република България за периода 2014-2018 г. предостави финансова подкрепа от държавата на регистрираните земеделски стопани, при производството на семена и посадъчен материал по схема за качество за зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук и посадъчен материал от лози и овощни култури, както и за семена от зеленчукови култури, чрез субсидиране на услугите за проверка на качеството по Приоритет 14.1. подкрепа за развитието на балансирано, модерно, устойчиво и адаптирано към климатичните промени земеделие. пазарно ориентирани, конкурентоспособни земеделски стопанства наред с гарантираната хранителна сигурност на населението, Цел 4: Високо ниво на защита на човешкото здраве и интересите на потребителите по отношение на храните чрез прилагането на интегриран подход на контрол по цялата хранителна верига, Мярка: Прилагане на схеми за финансова подкрепа на Сектор „Растениевъдство“.

Държавната помощ се предоставя по условията на Регламент (ЕС) 702/2014 от 25 юни 2014 г. относно деклариране на някои категории помощи в секторите на селското и горско стопанство и в селските райони за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз и отмяна на Регламент (ЕС) 1857/2006 на Комисията (Регламент (ЕС) № 702/2014 г.), изменен с Регламент (ЕС) 2020/2008 на Комисията от 8 декември 2020 година за изменение на регламенти (ЕС) № 702/2014, (ЕС) № 717/2014 и (ЕС) № 1388/2014 по отношение на периода на прилагането им и други съответни адаптации (Регламент (ЕС) 2020/2008.

Допустими за подпомагане са всички регистрирани земеделски стопани, съгласно Наредба № 3 от 1999 г. за създаване и поддържане на регистър на земеделските производители, които отговарят на определението за малки и средни предприятия, съгласно чл.2 в Приложение I от Регламент /ЕО/702/2014.

Помощта се предоставя само на земеделски стопани, които отговарят на посочените по-горе изисквания и доброволно участват в Схема за качество за производство на семена и посадъчен материал. Схемата за качество поставя по-високи изисквания за качеството на произвеждания материал в сравнение с изискванията за качество в директивите на ЕС за сертификация на съответния материал.

Съгласно договори за предоставяне на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал, сключени между ДФ „Земеделие“ и Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол /ИАСАС/, ДФ „Земеделие“ предоставя парични средства на ИАСАС, за заплащане на извършваните от нея услуги на земеделски стопани.

ДФ „Земеделие“ подпомага регистрираните земеделски стопани, за насърчаване производството и използването на сертифицирани (качествени) семена за зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук, сертифициран и САС посадъчен материал от овощни култури, сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал и сертифицирани и стандартни семена от зеленчукови култури, чрез предоставяне на парични средства на ИАСАС и на лицата по чл, 6, чл. 7 и чл. 31, ал. 5 от ЗППМ, действащи от името и под контрола на ИАСАС за извършените от нея услуги, на земеделски стопани.

Съгласно договор № 2227001 от 07.03.2023 г между ДФ „Земеделие“ и Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол за предоставяне на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал за 2023 г. агенцията извършва услуги на земеделските производители свързани с:

- полска инспекция на семепроизводни посеви и маточни насаждения; издаване на етикети;
- вземане на проби от партиди семена, предназначени за сертифициране;
- лабораторен анализ на проби семена по групи култури;
- извършване на последващ контрол на партиди семена;

- окачествяване на сертифициран и САС овощен и сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал.

Схемата за качество въвежда допълнителни и някои по-високи изисквания към производствения процес и крайния продукт и гарантира по-високо качество на произведените семена и посадъчен материал от следните групи култури: зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук, сертифициран и САС посадъчен материал от овощни култури, сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал и сертифицирани и стандартни семена от зеленчукови култури.

Общата стойност на предоставените услуги от Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол и лицата по чл. 6, и чл. 31, ал. 5 от Закона за посевния и посадъчен материал, действащи от името и под контрола на ИАСАС, във връзка с прилагане на схема за предоставяне на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал, за 2023 г. е в размер на **1 152 393 /един милион сто и петдесет и две хиляди и триста деведесет и три/ лева.**

Държавната помощ е предпоставка за реализиране на значителна добавена стойност при използването на сертифицирани семена. Ползвателите на помощта са 418, но положителният ефект от производство на повече и по-качествена продукция от единица площ и подобряване агроекологичността на селскостопанското производство са от полза на цялото общество.

Чрез прилагане на схемата и през 2023 година бяха облекчени земеделските производители, чрез спестяване на разходи за извършваните от агенцията услуги свързани със сертификацията на семена.

Издаване на официална сортова листа на Република България

През 2023 г. агенцията осъществяваше постоянен обмен на информация с Европейската комисия, държавите-членки и други международни институции, по отношение наименованията, вписването и отписването на сортове растения в и от официалната сортова листа на Република България и търговията с посевен и посадъчен материал.

Официална сортова листа на Република България е част от Европейските каталози за сортове от полски и зеленчукови култури, което дава възможност на сортове българска селекция да присъстват на свободния пазар на ЕС.

По Закона за закрила на новите сортове растения и породи животни агенцията извършва експертиза по същество за различимост, хомогенност и стабилност на новите сортове растения, въз основа на която Патентно ведомство издава сертификат за правна закрила.

За информация на заинтересованите лица, официалната сортова листа беше публикувана на интернет страницата на агенцията през месец януари и своевременно актуализирана, след издаване на заповеди на министъра на земеделието за признаване за вписване на нови сортове от видове земеделски растения.

През 2023 г. в официалната сортова бяха вписани 978 сорта (при 1030 през 2022 г.) от видове земеделски растения, както следва: полски видове 539, зеленчукови видове 287, овощни видове 19, лоза 93, тютюн 15, медицински и ароматни видове 13 и 12 сорта, от видове извън обхвата на директиви 2002/53/ЕС и 2002/55/ЕС.

От тях 243 сорта са защитени на територията на страната със сертификат за правна закрила, издаден от Патентно ведомство, както следва: от полски видове 161, зеленчукови видове 44, лоза 15, тютюн 7, медицински и ароматни видове 3 и видове, извън обхвата на директиви 2002/53/ЕС и 2002/55/ЕС 6 сорта.

Извършване на сортоизпитване за различимост, хомогенност и стабилност (РХС), грунтов контрол (ГК), биологични и стопански качества (БСК) и предварително изпитване на нови сортове растения

През 2023 стопанска година бяха сключени 141 договора за изпитване на сортове растения с цел признаване и вписване в официалната сортова листа на Р България и

Общите каталози на Европейския съюз, за получаване на правна закрила и за изпитване на сортове от видове земеделски растения за установяване на специфични стопански признаци и изисквания.

От Европейския офис за сортовете растения (ЕОСР) са заявени за изпитване 13 сорта с цел получаване на правна закрила на територията на ЕС.

Броят на заявените за изпитване за РХС сортове се е увеличава с 16,84% (от 368 на 430 броя). Сортоизпитването за БСК също бележи увеличение с 5,91% (от 215 на 220 броя). Броят на сортовете в предварителни опити е намалява с 1,9% (от 1007 на 960 броя).

Резултатите за последните две години показват тенденция за увеличаване на заявените за сортоизпитване за РХС и БСК сортове, което предполага, че търсенето на предлаганата услуга е устойчиво и се провежда в съответствие с най-добрите практики.

За 2023 реколтна година от заявените за изпитване сортове за БСК и предварително изпитване 1 101 броя са чужда селекция (при 1080 за 2022 г., увеличение с 1,9%) и 79 броя – българска селекция (при 60 за 2022 г., увеличение с 31%). Забелязва се намаление на процентния дял на сортовете чужда селекция, за сметка на сортовете българска селекция.

През 2023 г. в опити за различимост, хомогенност и стабилност (РХС) бяха засяти/засадени и изпитани общо 733 (при 858 за 2022 г.) броя сортове, вкл. хибриди и линии, като 409 (при 397 за 2022 г.) от тях бяха по сключени договори за сортоизпитване и 324 (при 461 за 2022 г.) – подобни сортове и сравнителна колекция за доказване различимостта на заявените нови сортове.

Сравнителната сортова колекция за РХС (семена, материал от вегетативно размножаващи се видове растения и официални сортоописания), поддържана от ИАСАС, наброява 9988 (при 7 650 за 2022 г.) сорта от 80 вида култури.

С цел получаване на правна закрила на територията на страната, бяха подготвени и изпратени до Патентно ведомство 55 броя реферати, окончателни доклади и официални сортоописания.

Очакванията за следващите години са за увеличение на броя и размера на услугите по сортоизпитване, извършвани от ИАСАС. Това се дължи на одобрението на агенцията за изпитващ офис към ЕОСР, както и на работата за разширяване на включените в обхвата видове култури. През 2023 г. бяха изпитани за РХС 15 сорта слънчоглед, възложени с договор от ЕОСР.

От общия брой засяти/засадени сорта 473 бяха полски, 239 зеленчукови, 11 етеричномаслени и лекарствени и 10 лоза. В сравнение в предходната година се наблюдава увеличаване на броя при зеленчуковите, етеричномаслените и лекарствени видове, при полските видове и лозата се отчита намаление.

По видове земеделски растения сортоизпитването за РХС беше разпределено както следва: 18 вида полски (при 18 за 2022 г.), 18 вида зеленчукови (при 14 за 2021 г.), 3 вида етеричномаслени и лекарствени, 1 вид лоза (при 3 овощни за 2022 г.).

Изготвени бяха 153 броя окончателни доклади с официални сортоописания (при 226 за 2022 г.), които бяха представени и приети на 3 броя експертни комисии.

През 2022 г. за грунтов контрол бяха получени 813 броя проби (при 913 за 2021 г.) от 35 вида земеделски култури. Одобрени бяха 806 проби.

Общият брой сортове (без сортовете стандарти), заложи в полски опити и отчетени в опити за БСК, за вписване в списък „А“ на официалната сортова листа и в предварителни опити, съгласно сключени договори, беше 1 101 (при 1 140 за 2022 г.).

В предварително изпитване бяха 881 сорта (при 925 за 2022 г.). В изпитване за БСК бяха 220 сорта (при 215 сорта за 2022 г.).

Сортовете стандарти, включени в опитите за БСК бяха 68 броя. Сортовете стандарти и техният брой в опитите за БСК беше съобразен с методичните изисквания за съответните видове земеделски култури.

От изпитаните 1 101 броя сортове за БСК и предварително изпитване, 92,82% бяха чужда селекция (при 94,73% за 2022 г.), а 7,18% българска селекция. Съпоставено с

2022 г. се забелязва намаляване на броя на изпитаните сортове, като сортовете българска селекция се увеличават с 2%, за сметка на намаления брой чужда селекция.

През 2023 година броят на опитите за БСК и предварително изпитване беше 66.

Бяха проведени заседания на 7 броя експертни комисии за обсъждане резултатите от изпитване за БСК на нови сортове, по групи култури. Бяха разгледани 15 сорта българска селекция и 43 сорта чужда селекция. Бяха признати за вписване в списък „А“ на официалната сорта листа на Р България 58 сорта.

Беше изготвен и публикуван на официалния сайт на ИАСАС бюлетин с резултати на всички признати и утвърдени със заповеди на министъра на земеделието за вписване в списък „А“ на официалната сорта листа сортове от видове растения през 2020 - 2023 година.

През 2023 г. бяха издадени общо 79 разрешения, от тях 31 броя актуализирани, съгласно чл. 39а от Закона за посевния и посадъчния материал и в съответствие с Решение на Комисията 2004/842/ЕО, с което се подпомага бизнеса по отношение производството и търговията със семена в сектор земеделие.

Поддържане на публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, по чл. 28, ал. 4 от ЗППМ

За регламентиране търговията с посевен и/или посадъчен материал, ИАСАС поддържа публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал, който позволява бързо ориентиране на потребителите и други административни звена за регистрираните лица по групи култури.

Базата данни е обществено достъпна, използва се и в работата на Държавен фонд „Земеделие“ и може да бъде видяна на следния адрес: [Публичен национален електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал](#)

През 2023 г. общият брой на издадените удостоверения за търговия беше 528 (при 241 броя през 2022 г.). От тях за първоначална регистрация бяха 317, а преиздадените - 211 броя. Бяха заличени 332 лица от регистър.

Сертифициране на посевен и посадъчен материал

Сертификацията на посевния и посадъчен материал през 2023 година се извърши съгласно изискванията на процедурите от системата за управление на качеството и „Схема за качество за производство на качествени семена и посадъчен материал“.

През годината бяха получени заявления за сертификация за 32 826 ha (при 31 570 ha за 2022 г.) семепроизводствени посеви от различни групи култури.

Общата площ на инспектираните посеви полски и зеленчукови култури от инспектори на ИАСАС беше 32 481 ha (при 31 606 ha за 2022 г.), с 2,8 % повече, спрямо 2022 г.

През 2023 г. нямаше инспектирани посеви от инспектори, получили разрешение по чл. 6 от Закона за посевния и посадъчния материал.

От инспектираните видове земеделски растения (32 481 ha) най-голям дял заема групата на зърнените видове – 30 451 ha (93,8 %). За останалите видове както следва: маслодайни и влакнодайни – 1 385 ha (4,3 %), фуражни – 594 ha (1,8 %) картофи – 292 ha (0,9 %), тютюн – 0,49 ha, цвекло – 0,4 ha и зеленчукови видове – 19 ha (0,1 %).

Наблюдава се увеличение на инспектираните посеви в групата на зърнените култури. Семепроизводствените посеви при царевицата спрямо 2022 г. са увеличени с 23,3 %

Полските инспекции на маслодайните и влакнодайните видове култури намаляват с 60,4 % спрямо 2022 г. Забелязва се тенденция за увеличаване семепроизводствените посеви от лен (*Linum usitatissimum* L.) – 138 ha (при 80 ha за 2022 г.).

Инспектираните посеви от фуражни култури са се увеличили с 46,8 % спрямо 2022 година, тютюна – 48,5 % и с 22,0 % семепроизводството от картофи.

След извършване на полските инспекции бяха одобрени 32 527 ha от семепроизводствените посеви, декласирани в по-ниска категория от заявената за сертификация 247 ha, бракувани бяха 52 ha, поради по-ниски показатели от изискващите се съгласно наредбите по чл. 29, ал. 6 от ЗППМ.

За резултатите от извършените полски инспекции бяха издадени 2 694 (при 1 937 за 2022 г.) броя акта за полски инспекции.

Във връзка с легализацията на опаковките семена, след тяхната заготовка и разфасоване, бяха отпечатани 250 651 броя етикети.

За целите на сертификацията бяха взети 4 485 броя проби от хомогенно заготвени партиди семена. От физически лица (пробовземачи), получили разрешение от изпълнителния директор на ИАСАС по условията и реда на Наредба № 8 от 31 октомври 2016 г., бяха взети 481 броя проби.

През 2023 г. бяха инспектирани 74 ha лозови маточници, 29 ha маточни лозя и 17 ha лозови вкоренилища. Издадени бяха 632 броя акта за полска инспекция.

Окачествени бяха общо 3 190 900 броя лозов посадъчен материал, от който 311 400 броя облагородени лози, 2 539 700 броя резници за подложки и 339 800 броя резници за калемки.

Бяха окачествени 397 964 броя подложки от овощни видове и 145 342 броя овощен посадъчен материал, внос от трети страни.

Извършени бяха полски инспекции на 7,6 ha маточни насаждения от маслодайна роза и на вкоренилище, в т.ч. 2,7 ha категория „предбазови“ и 4,8 ha категория „сертифицирани“. Сертифицирани са 86 700 броя посадъчен материал от маслодайна роза.

Бяха извършени и полски инспекции на 0,15 ha маточни насаждения от лавандула, категория „предбазови“ и вкоренилище – 0,027 ha.

Контролни дейности по ЗГМО и ЗППМ, включително внос на семена и посадъчен материал от трети страни

Контролната дейност е постоянна, като се извършват проверки на дейността, на оператори на пазара на семена и посадъчен материал. За разширяване обхвата на контрола на посевния и посадъчен материал, и качеството на влаганите в производството семена от земеделски култури агенцията извършва проверки в търговски обекти и складове с посевен и посадъчен материал, проверки на производители на посадъчен материал и семепроизводители, на регистрирани търговици на едро на посевен материал.

В активните периоди на търговия с посевен и посадъчен материал системно се извършват проверки в търговската мрежа, чрез взимане на контролни проби и извършване на контролни анализи.

Агенцията осъществява предвидения в Закона за посевния и посадъчния материал контрол на лицата получили разрешение за сортоизпитатели, частните пробовземачи и частните лаборатории за посевни качества. Не са констатирани нарушения, които да повлияят съществено на резултатите от извършваните дейности.

През годината бяха извършени над 678 проверки по документи и на място. При проверките по ЗГМО не беше открито наличие на генетично модифицирани организми в конвенционалните партиди семена.

Беше осъществен ефективен контрол при заготовката и търговията със семена и посадъчен материал. При извършени проверки от инспекторите бяха взети 93 броя проби за контролен анализ. Резултатите от анализите показаха, че семената отговарят на минималните изисквания за кълняемост. Съгласно изпълнението на Многогодишен национален план за контрол на Република България за периода от 1 януари 2021 г. – 31 декември 2023 г. бяха взети 8 броя проби от партиди семена на хибридна царевица за анализиране в акредитирана лаборатория за мониторинг на генетично модифицирани организми (ГМО). В анализиранияте проби не беше открито наличие на ГМО.

За нарушение разпоредбите на Закона за посевния и посадъчния материал бяха съставени 9 акта за установяване на административно нарушение.

Инспекторите от ИАСАС издаваха удостоверения на земеделските стопани за вече съществуващи трайни насаждения и многогодишни култури, с които се потвърждава, че

заявеният сорт е застрашен от генетична ерозия и е съществуващ, съгласно чл. 25, ал. 4, т. 2 от Наредба № 7 от 24.02.2015 г. за прилагане на мярка 10 „Агроекология и климат“ от Програмата за развитие на селските райони за периода 2014 – 2020 г., чл. 49, ал. 1, т. 3 и чл. 53, ал. 1, т. 3 от Наредба № 10 от 27 юни 2023 г. за условията и реда за прилагане на интервенциите в областта на околната среда и климата и хуманно отношение към животните, включени в стратегическия план за развитието на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г. (обн. ДВ бр.56 от 30 юни 2023г.).

Във връзка със Заповед № РД-09-1059/10.10.2023 г. на министъра на земеделието и храните инспектори от ИАСАС участваха в извършване на проверки на място, съвместно с Държавен фонд „Земеделие“ за установяване на: заявени сортове, съгласно Приложение № 8 към чл. 25 от Наредба № 7 от 24.02.2015г. за прилагане на мярка 10 „Агроекология и климат“ от Програма за развитие на селските райони за периода 2014–2020 г.; заявени сортове съгласно Приложение № 5 към чл. 25, ал. 6, т. 1 от Наредба № 10 от 2023 г. за условията и реда за прилагане на интервенциите в областта на околната среда и климата и хуманно отношение към животните, включени в стратегическия план за развитието на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г.; заявени сортове съгласно Приложение № 6 към чл. 25, ал. 7, т. 1 от Наредба № 10 от 2023 г. за условията и реда за прилагане на интервенциите в областта на околната среда и климата и хуманно отношение към животните, включени в стратегическия план за развитието на земеделието и селските райони за периода 2023-2027 г., както и спазването на изискванията по чл. 53, ал. 5 от същата наредба; заявени сортове десертно грозде съгласно Приложение № 9 към чл. 25, ал. 2 от Наредба № 3 от 2023 г. за условията и реда за прилагане на интервенциите под формата на директни плащания, включени в Стратегическия план, за проверките, намаления на плащанията и реда за налагане на административни санкции и заявени сортове памук, съгласно чл. 6, ал. 2, т. 1 от Наредба № 3 от 2023 г. за условията и реда за прилагане на интервенциите под формата на директни плащания, включени в Стратегическия план, за проверките, намаления на плащанията и реда за налагане на административни санкции. За констатациите от проверките бяха издавани констативни протоколи.

Във връзка с изпълнение на чл.14, ал.2 от Наредба № 1/12.03.2018 г. за условията и реда за издаване на разрешение за отглеждане на растения от рода на конопа (канабис), предназначени за влакно, семена за фураж и храна и семена за посев, със съдържание под 0,3 тегловни процента на тетрахидроканабинол, определено в листната маса, цветните и плодните връхчета, за търговия и контрол (загл. изм. - дв, бр. 40 от 2023 г., в сила от 05.05.2023 г.). Инспекторите взеха 66 броя проби от растения коноп за количествено определяне съдържанието на тетрахидроканабинол в сортове коноп, по заявления на производителите, съгласно изискванията на чл. 15 от Наредба № 1.

Инспектори от ИАСАС участваха в работата на постоянно действащите експертни комисии за провеждане на обследвания (наблюдения) на площите със земеделски култури, в изпълнение на Заповед № РД 09-78/08.02.2018 г. на министъра на земеделието, храните и горите.

Съгласно изискванията на Регламент (ЕО) № 1850/2006 на Комисията от 14 декември 2006 година за определяне на подробни правила за сертифицирането на хмел и продукти от хмел и Наредба № 31 от 11 септември 2008 г. за сертифициране на хмел и продукти от хмел и за регистриране на договорите за доставка на хмел бяха взети проби и бяха сертифицирани 10 партиди неприготвен хмел.

През годината не са постъпвали оплаквания или възражения от клиенти и партньорски офиси, свързани с дейността на агенцията.

• **Очаквани данни за 2024 година**

Основните приоритети в дейността на агенцията за 2024 година са:

- Осигуряване на качествени услуги за земеделските производители в областта на сортоизпитването и сертификацията на посевен и посадъчен материал;

- Ефективен контрол на пазара на семена и посадъчен материал, в съответствие с разпоредбите на Закона за посевния и посадъчния материал (ЗППМ) и Закона за генетично модифицирани организми;

- Хармонизиране на националното законодателство със законодателството на ЕС в областта на сортоизпитването и сертификацията на семената и посадъчния материал;

- Разширяване и своевременно обновяване на информацията, предоставена на сайта на агенцията и облекчаване достъпа до административни услуги.

Подготвят се проекти на нормативни актове:

Наредба за изменение и допълнение на Наредба № 7 от 2013 г. за условията и реда за сортоизпитване, признаване, вписване и отписване на сортовете растения във и от Официалната сортова листа на Република България

Наредба № 19 от 5 май 2004 г. за производство и търговия на посадъчен материал от зеленчукови култури

Наредба № 31 от 11 септември 2008 г. за сертифициране на хмел и продукти от хмел и за регистриране на договорите за доставка на хмел.

През месец май 2024 г. беше извършен ресертификационен одит на системата за управление за три годишен цикъл на сертификация съгласно изискванията на стандарт BDS EN ISO 9001:2015 (ISO 9001:2015) от външна сертифицираща организация. Одитът завърши успешно, като потвърди ефективността на внедрената система за управление. Сертификатите за съответствие бяха преиздадени с нова валидност, като продължение на настоящите.

Изготвена е годишна програма за одити за 2024 г. Планирано е провеждане на четири вътрешни одита и един външен одит от ЕОСР (CPVO). Програмата е в процес на изпълнение. Одитите се провеждат с цел установяване на ефикасността и актуалността на системата за управление /СУ/, потвърждаване на съответствието ѝ с изискванията на ISO 9001:2015, ISTA стандарт и правила, изискванията на ЕОСР към сортоизпитващ офис и нормативните изисквания.

През 2024 г. агенцията продължава да администрира предоставянето на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал, по силата на сключен договор между ДФ „Земеделие“ и ИАСАС.

Държавната помощ се предоставя по условията на Регламент (ЕС) 2022/2472 на Комисията относно деклариране на някои категории помощи в секторите на селското и горското стопанство и в селските райони за съвместими с вътрешния пазар в приложение на членове 107 и 108 от Договора за функционирането на Европейския съюз (Регламент (ЕС) 2022/2472).

Срокът на прилагане е от датата на получаване на окончателния номер на помощта в регистъра на държавните помощи на Европейската комисия, до 31.12.2029 г. (съгласно чл. 64 от Регламент (ЕС) 2022/2472), до изчерпване на финансовия ресурс

Целта на помощта е подпомагане на регистрираните земеделски стопани, за насърчаване производството и използването на сертифицирани (качествени) семена от зърнени, фуражни, маслодайни и влакнодайни култури, картофи, тютюн, зеленчукови култури и памук. В обхвата на помощта е включен и посадъчен материал – лозов и овощен.

Съгласно договор между ДФ „Земеделие“ и Изпълнителна агенция по сортоизпитване, апробация и семеконтрол за предоставяне на държавна помощ за участие на земеделски стопани в схема за качество за производство на семена и посадъчен материал за 2024 г. агенцията извършва услуги на земеделските производители свързани с:

- полска инспекция на семепроизводни посеви и маточни насаждения; издаване на етикети;
- вземане на проби от партиди семена, предназначени за сертифициране;
- лабораторен анализ на проби семена по групи култури;
- извършване на последващ контрол на партиди семена;
- окачествяване на сертифициран и САС овощен и сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал.

Схемата за качество въвежда допълнителни и някои по-високи изисквания към производствения процес и крайния продукт и гарантира по-високо качество на произведените семена и посадъчен материал от следните групи култури: зърнени, фуражни, маслодайни култури, картофи, тютюн, памук, сертифициран и САС посадъчен материал от овощни култури, сертифициран и стандартен лозов посадъчен материал и сертифицирани и стандартни семена от зеленчукови култури.

Предвиденият максимален годишен бюджет на помощта за 2024 година е в размер на **1 200 000 (един милион и двеста хиляди) лева**, определен след решение на Управителния съвет на ДФ „Земеделие“.

Чрез прилагане на схемата и през 2024 година ще бъдат облекчени земеделските производители, чрез спестяване на разходи за извършваните от агенцията услуги свързани със сертификацията на семена.

В срок се регистрират заявленията за сертификация на посевен и посадъчен материал от пролетни и многогодишни култури.

През 2024 г. за полска инспекция са заявени общо 32 806 ha.

От заявените семепроизводствени посеви, най-голям дял заема групата на зърнените видове – 31 450 ha (95,9 %), следвана от фуражните – 664 ha (2,0 %), 339 ha картофи (1 %) и маслодайните и влакнодайните – 147 ha (0,4 %). Заявени са и семепроизводствени посеви от тютюн – 1,5 ha, цвекло – 0,5 ha и зеленчукови култури – 98,3 ha.

Заявени за сертификация/одобрение са 92,1 ha лозови насаждения и 8 ha насаждения от медицински и ароматни растения.

През 2024 г. агенцията осъществява контрол при заготовката и търговията с посевен и посадъчен материал. Неотговарящите на минималните изисквания за кълняемост семена се спират от търговия. За резултатите от проверките се издават констативни протоколи.

Служители на ИАСАС участваха при инвентаризацията на насаждения от маслодайна роза, съгласно Заповед № РД-09-507/15.05.2024 г. на министъра на земеделието.

Бяха проведени 3 заседания на експертни комисии за РХС и 8 заседания на експертни комисии за БСК за обсъждане на резултатите от изпитването на нови сортове, по групи култури и вземане на решения за вписване в списък „А“ на официалната сортова листа на Р България. За РХС бяха обсъдени и признати 112 сорта, а за БСК бяха представени общо 71 броя сортове/хибриди, като за вписване бяха признати общо 67 сортове/хибриди.

От началото на годината не са постъпили оплаквания или възражения от клиенти и партньорски офиси, свързани с дейността на агенцията.

ИАСАС няма закъснения при въвеждането и прилагането на европейското законодателство и по тази причина не се очакват проблеми или наказателни процедури за несъответствие от страна на Европейската комисия.

II част (материали за раздел Б на доклада)

Основни цели в дейността на агенцията за 2025 година

- Осигуряване на качествени услуги за земеделските производители в областта на сортоизпитването и сертификацията на посевен и посадъчен материал;

- Ефективен контрол на пазара на семена и посадъчен материал, в съответствие с разпоредбите на Закона за посевния и посадъчния материал (ЗППМ) и закона за генетично модифицирани организми;

- Хармонизиране на националното законодателство със законодателството на ЕС в областта на сортоизпитването и сертификацията на семената и посадъчния материал;

- Разширяване и своевременно обновяване на информацията предоставена на сайта на агенцията и облекчаване достъпа до административни услуги.

- Законът за посевния и посадъчен материал и наредбите към него въвеждат в националното законодателство изискванията на единадесетте директиви на ЕС за сектора, като основните дейности на агенцията са свързани с:

- Издаване на официална сортова листа на Република България и подържане на комуникация с Европейската комисия по отношение на европейските каталози и Решение 842/2004/ЕС;
- Извършване на сортоизпитване за различимост, хомогенност и стабилност и биологични и стопански качества на нови сортове растения;
- Регистриране и подържане на интернет страницата на ИАСАС публичен електронен регистър на лицата, които търгуват с посевен и/или посадъчен материал по чл.28, ал. 4 от ЗППМ;
- Сертифициране на посевен и посадъчен материал след изпълнени изисквания за полска инспекция и лабораторен анализ на семена;
- Контролни дейности по ЗГМО и ЗППМ, включително внос на семена и посадъчен материал от трети страни.